06-08 (30-32) | Червень 2015
Серпень 2015

ВІСНИК

Світової Федерації
Українських Лемківських
Об'єднань

Лемки всюди!

З Днем Незалежності! Україно!

ЗМІСТ

Наші справи

Справа переселенців.....4

Комунікат за результатами зустрічі представників Католицької церкви Польщі та України..... 6

Гальчак Б. Роздуми з Техасу..... 7

Вирій-2015 завершив експедицію Закерзонням.....9

Наші люди

На Пряшівщині відбулося засідання Президії СФУЛО..... 12

Візит голови СФУЛО до США..... 13

Відкриття пам»ячника депортованим у Сокільниках.....14

Засідання Колегії ВУТЛ у Перечині.....16

Не мова, а лем діалект.....18

Культура

Один незвичайний день у звичайному селі.....21

Подорожуємо Україною. В гості до «твердих лемків».....23

Ювілейна «Ватра».....25

Новини від Лемків Закарпаття.....27

Львівський гурт «Lemko Bluegrass Band» поєднав кантрі з лемківськими піснями.....28

Лемківські афродизіяки.....29

Події 30

Історія 33

Постать.....36

Головний редактор: Софія Федина

Редакційний колектив: Тарас Радь

Мікаела Мушинка

Віталій Левченко

Дизайн: Віктор Дудяк

На фото – Лемкиня зі Львова Юлія Волошинська

Вісник СФУЛО. ©. Офіційне видання Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань.

Виходить раз на місяць.

Основна мета часопису – динамічно висвітлювати діяльність усіх суб'єктів СФУЛО.

Номери вісника можна скачати зі сайту СФУЛО: www.sfulo.com/biblioteka

Адреса редакції: visnyk.sfulo@gmail.com. Можна надсилати свої матеріали. Рішення про публікацію прийматиме редакційна рада.

Світова Федерація Українських Лемківських Обєднань (СФУЛО) - неурядова міжнародна громадська організація, яка обєднує українські лемківські спільноти України, Польщі, Словаччини, Сербії, Хорватії, Канади та США. Основна мета діяльності - забезпечення та захист законних соціальних, економічних, творчих, етнічних, національно-культурних та інших інтересів лемків; розвиток та популяризація лемківської культурної спадщини і духовності на засадах законності, демократії, добровільності та самоврядування.

Офіційна сторінка в інтернеті

www.sfulo.com.

Вступне слово...

Це літо промайнуло за роботою як один день... Для мене все почалося із офіційного візиту на фестиваль культури русинів-українців на Пряшівщину (сучасна Словаччина), де відбулося засідання Президії СФУЛО. А далі XV ювійлейна лемківська Ватра у США, де відбулося засідання Фундації Дослідження Лемківщини, а також моя відкрита лекція щодо проблем лемківської спільноти у світі.

З ватряної оселі Елленвіл моя дорога пролягла до провінції Альберта у Канаді, де впродовж півтора місяця разом з групою канадських волонтерів ми збирали кошти для допомоги українському війську. В результаті серії концертів було зібрано понад 26 000 доларів, на які вже закуплено зокрема два позашляховики, 4 прибори нічного бачення, понад 100 коплектів форм, понад 80 пар взуття, і т.п.

А далі мій шлях проліг до далекої Бразилії, де я мала щастя разом з величезною українською громадою святкувати День Незалежності України. І що цікаво, саме там я також знайшла лемківські корені, бо одна з найперших міграцій лемків за океан, як виявляється, була в Бразилію. І одним із засновників церковного життя на Прудентопільщині був лемко з Маластова, що на Горличчині, о. Маркіян Шкірпан! Там я багато розповідала про лемків, і вся громада передає Вам велике вітання як з Бразилії, так і з Аргентини.

Знаю, що дехто нарікав, що мене не було на всіх Ватрах – скажу так – треба мене значить клонувати☺ Бо всі справи, які робила цього літа були важливими.

Мушу також наголосити, що це літо було неймовірним в контексті Ватр - відновили Ватру в Монастириських, заснували Ватру у Львові... Тому інформація про всі цьогорічні Ватри вийде окремим спецвипуском Вісника – вони того варті!

Усіх вітаю із початком осені... Для лемків вересень складний місяць – бо це місяць початку вигнання,.. Але ми вистояли і 100% вистоїмо знову!

З повагою,

Головний редактор, голова СФУЛО

Софія Федина

НАШІ СПРАВИ

Справа переселенців: Не приймає претензій ані Польща, ані рідна Україна - то чим допоможуть адвокати колишнім переселенцям ?

Останнім часом до громадської приймальні Української Гельсінської Спілки з Прав Ллюдини почастішали дзвінки із запитаннями про можливі компенсації переселенцям. Йдеться не про новітніх вимушених переселенців із сходу та Криму, а про тих, кого в Україну переселили майже сімдесят років тому – із Холмщини, Лемківщини та Надсяння.

Безсумнівно, це теж вимушені переселенці, які зазнали кривди, матеріальних та моральних втрат.

Пані Вацихівська із Монастириського району, зокрема розповіла, що її батько мав млин, багато моргів поля. Радянська влада натомість нічого не дала переселенцю. «Кажуть, що у Тернополі є адвокати, які допомагають домогтися як не повернення майна, то бодай компенсації. Чи то правда і чи вартує починати таку справу?» - запитувала пенсіонерка.

На жаль, як і не було, так і досі нема правових механізмів повернення майна чи грошової компенсації за втрачене переселенцям з Польщі. Не приймає претензій ані Польща, ані рідна Україна...

І хоча проблема стосувалася майже півмільйона українців, яких з 1944 по 1946 рік зігнали з етнічних українських територій Холмщини, Лемківщини та Надсяння, держава досі нічого не зробила, аби відновити справедливість.

Були неодноразові спроби внесення відповідних законопроектів у Верховну Раду, зокрема про щорічну матеріальну компенсацію переселенцям, однак їм не судилося стати законами.

Також не змогли домогтися люди хоч якогось відшкодування і через суди. Нагадаю, на початку двотисячних ряд львівських юридичних фірм взялися за захист майнових прав переселенців. Тоді було зібрано близько 2 тисяч заяв від жителів Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської, Рівненської та кількох південних, східних областей. Адвокати, з умовою, що їх гонорар складе сорок відсотків від виграшу, готували позови до Печерського райсуду Києва. Але у жодній справі не домоглися позитивного результату.

Також з 2006 року у провадженні Європейського суду перебуває заява з цього приводу О. Боровика до держави Україна, однак рішення наразі нема. Польща теж не визнає будь-яких претензій. «З огляду на існуючу українсько-

польську договірно-правову базу та чинне законодавство Республіки Польща, на цей момент немає правових підстав для розгляду додаткових майнових претензій до польської сторони з боку громадян України, евакуйованих в рамках вищезазначеної Угоди з території Польщі на територію УРСР.», - зазначається на консульських сайтах.

Нещодавно зробила спробу позмагатися за родинне майно, залишене у Польщі, дочка українця із села Яселко Сановицького повіту, якого переселили у Тернопільську область. Жінка звернулася до Печерського райсуду з позовом визнати незаконною бездіяльність Кабінету Міністрів України з питання виплати компенсації особам, що були примусово переселені з Польщі до УРСР у 1944-1946 роках на підставі Угоди, підписаної між Польським Комітетом Національного визволення та Урядом УРСР від 09 жовтня 1944 року.

Позивачка просила зобов'язати Кабінет Міністрів України виплатити 121 636 гривень матеріальної та стільки ж моральної компенсації. Вона обґрунтовувала, що стільки вартує будинок і земля, залишені у Польщі. А Кабінет Міністрів є відповідачем, оскільки згідно з Угодою від 1944 року обов'язок визнання компенсації за втрачене майно брала на себе приймаюча сторона, тобто УРСР, правонаступником якого є Кабінет Міністрів України.

З огляду на вище наведене, рішення суду можна було передбачити: у позові відмовити. Ось лишень вразила мотивація. Печерські судді проаналізували зміст Угоди від 1944 року і нагадали, що відповідно до неї «Евакуація є добровільною і тому примус не може бути застосований ні прямо, ні посередньо. Бажання евакуйованих може бути висловлено як усно, так і подано на письмі.» Між тим, історики в один голос стверджують: добровільною була хіба перша хвиля переселення, усі наступні – під примусом і страхом смерті.

А ще судді констатували: минули строки позовної давності. Угода між Урядом УРСР і Польським Комітетом Національного визволення про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території УРСР від 09.09.1944 опублікована у виданні «Офіційний вісник України» у 2006 році, відтак від цієї дати і розпочинається відлік трирічної позовної давності.

Отже, це цьогорічне судове рішення вкотре засвідчило: за втрачене майно переселенців держава не бере на себе відповідальності. Законів, які регулювали б цю проблему, нема. Загальновідомий Закон України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» не застосовують до переселенців з Польщі, знову ж таки з підстави, що це була «добровільна евакуація».

Хтозна, може Європейський суд (рано чи пізно заяву О. Боровика розглянуть) започаткує правовий механізм, зокрема зобов'яже державу розплющити очі і бодай частково компенсувати уже переважно нащадкам переселенців втрачене колись.

Джерело: http://21.helsinki.org.ua/index.php?id=1433594471

Комунікат за результатами зустрічі представників Католицької Церкви Польщі та України

У **Посланні католицьких єпископів України та Польщі з нагоди акту взаємного прощення і поєднання** (19 і 26 червня 2005 р.) єпископи закликали піднятися вище політичних поглядів та історичних подій, вище релігійних обрядів та національностей – української й польської, аби на весь голос промовити слова: «Ми прощаємо і просимо прощення».

Українці та поляки у своїй історії мають багато прикладів добросусідського співіснування, спільних героїчних вчинків, але, на жаль, пам'ять набагато краще зберігає тривожні спогади протистояння, ніж гармонійну співпрацю. Обидва народи пережили страшні трагедії XX ст., зазнавши великих страждань від тоталітарних режимів – нацистського, комуністичного і крайнього націоналізму. Українці та поляки часто допомагали одні одним пережити ці важкі випробування. Ми висловлюємо наше щире співчуття родинам тих, хто загинув або постраждав внаслідок війни. Ми хочемо зробити все, що в наших силах, аби сприяти миру в міжлюдських і міжнародних відносинах. Для цього ми дивимося з християнського погляду як на трагічне минуле, так і на нинішню драматичну ситуацію на Сході України, уповаючи на милість Божу, а в молитві до Господа Бога просимо, щоб залікував рани історії народів Центральної та Східної Європи.

Важливе завдання, яке стоїть перед нашими Церквами, – забезпечення того, щоби, будуючи сучасні відносини між народами й думаючи про спільне майбутнє, ми опиралися тільки на позитивний духовний досвід й автентичність Євангелія. Ми прагнемо, аби справу у примиренні народів – польського й українського – було продовжено через конкретну співпрацю, взаємоповагу, розуміння і взаємну підтримку між представниками наших народів і Церков, щоби в такий спосіб засвідчити єдність у різноманітті й дати відповідь експансії секуляризму та військовій агресії, яка йде зі Сходу.

Висловлюємо велику надію на те, що програма, розроблена контактними групами між Римо-Католицькою Церквою Польщі, Українською Греко-Католицькою та Римо-Католицькою Церквою в Україні, реалізується у партнерстві між парафіями двох країн у прямих контактах, обміні візитами та пастирським досвідом.

Важливою справою також є прагнення справедливої реституції щодо церковного майна і врегулювання питань власності щодо святинь.

Хай Ісус Христос допоможе польському й українському народам зміцнити добросусідські відносини так, аби ми могли ділитися нашим духовним багатством на славу Божу!

Архиєпископ Станіслав Гадецький, Митрополит Познанський,
Голова Польської Єпископської Конференції

Блаженніший Святослав (Шевчук),
Глава й Отець Української Греко-Католицької Церкви,

Архиєпископ Мечислав Мокшицький,
Митрополит Львівський,
Голова Конференції римо-католицьких єпископів України

Архиєпископ Іван (Мартиняк),
Митрополит Перемишльсько-Варшавський УГКЦ

Варшава 9.06.15 р.

Джерело: Інформаційний ресурс УГКЦ

ДО ОСОБЛИВОЇ УВАГИ!

РОЗДУМИ З ТЕХАСУ

20-23 листопда 2014 року в місті Сан Антоніо в штат Техас (США) відбувся з'їзд Товариства славістичних, східноєвропейських та Євроазіатських студій (ASEEES). Такі зустрічі відбувають щороку в різних американських містах, і туди з'їжджаються з усього світу науковці різних спеціальностей, які займаються проблематикою пов'язаною з Центрально-Східною Європою та Євразією.

Сан Антоніо належть до найбільших міст у Техасі, і нараховує понад 2 мільйони мешканців. Це місто є важливим промисловим центром. В місті функціонує 12 вищих учбових закладів. Однак місто не має високого реноме у США - під час «культуральних» розмов під час зїзду зі сторони американських науковців, які прибули з різних наукових осередків, часто зустрічалося окреслення Сан Антоніо, як «двомільйонного села». В американській культурі вкорінено сприйняття мешканців Техасу як «селюків», життєві амбіції яких обмежуються зароблянням грошей та ситною їжею.

У з'їзді взяло участь понад 4000 науковців зі всього світу. Проте в американських реаліях це була конференція середньої величини. Конференція вважається великою, якщо в ній взяло участь понад 8000 учасників. Увагу привертала велика кількість гостей із Росії. Засідання проводилися англійською мовою, проте на коридорах часто можна було почути російську мову. На ці з'їзди завжди приїжджало багато росіян, проте цього року їх чисельність була особливо значною.як і те, що гості з Росії мали величезну кількість готівки, що давало можливість закуплятися в дорогих магазинах. Цей факт сприйняли як своєрідну демонстрацію сили російської держави. Американці також звернули увагу на

недоброзичливе ставлення російської делегації до гостей із Польщі. Авторові цієї статті американці навіть задавали питання, а чим же Польща так допекла Росії.

Досить важко було пояснити цю ситуацію американцям. З їх точки зору позиція Польської держави щодо українсько-російського конфлікту є нормальна. Польща негативно відноситься до політики президента Путіна, як і всі цивілізовані країни світу. Проте підтримка Польщі для Укроаїни має характер передусім декларативний. Польща не є безпосередньо заангажована у конфлікт. Звідки ж така видима неприязнь росіян до поляків?

Натомість вороже ставлення росіян до українців, які також чисельно брали участь у з'їзді, у американців здивування не викликала. В Сан Антоніо були як гості безпосередньо з України, так і представники діаспори. Значну групу становили молоді українські науковці, які проходять стажування в навчальних закладах США та Канади. Українських учасників росіяни просто демонстративно не помічали, ніби вони були прозорі.

Питання українсько-російських відносин викликало величезний інтерес учасників з'їзду. Наради відбувалися в 150 секціях, які були присвячені різноманітній науковій тематиці. Найбільшою популярністю серед учасників однак користувалися секції, тематика яких була пов'язана з українсько-російськими відносинами. Доповіді супроводжувалися дискусіями, часто досить емоційними. Українські науковці мали можливість розповісти про ситуацію в Україні.

Поза значною присутністю російських науковців у конференції, їх активність була незначною. На загал вона обмежувалася участю в роботі секцій, до яких вони були записані. Поза тим найчастіше делегатів з Росії можна було зустріти в доргих магазинах і ресторанах, яких не бракує в центрі Сан Антоніо, аніж в місці проведення конференції. Якщо ж вони були присутні на секціях, присвячених українській тематиці, то найчастіше просто слухали і не виступали.

Позицію Росії натомість захищали деякі делегати із західноєвропейських країн (наприклад, Швеції чи Німеччини). Часто послуговувалися в своїх виступах аргументацією, запозиченою безпосередньо з офіційної російської пропаганди. Проте можна було помітити, що симпатії американців були на українській стороні. Під час роботи однієї з секцій шведський науковець застерігав, що в Україні відроджується фашизм. Його виступ був перерваний модератором секції, який попросив, «щоб науковець не цитував Путіна».

В рамках з'їзду ASEEES було також засідання «карпаторусинської» секці під головування проф. Павла Роберта Магочі з Канади. Ця секція мала назву «Створення карпаторусинської культури 1989-зараз». Вона не викликала особливого зацікавлення серед учасників: 4-х доповідачів слухало близько 11 осіб. Хоча послідовники Магочі вважають лемків Польщі частино ілюзорного «карпаторусинського» народу, під час засідання їм не було присвячено уваги. Виступи і дискусії концентрувалися на лемківській спільноті (русинах) північно-східної Словаччини. Домінував настрій своєрідного тріумфу, оскільки результати перепису населення показують, що прибічники «карпаторусинізму» мають перевагу над українцями на Словаччині.

Складалося враження, що в тій «карпаторсинській бочці меду» є лише одна ложечка дьогтю у вигляді Музею Української Культури у Свиднику, яким керує проф.Мирослав Сополига. Цілу свою доповідь посвятила Музею Патриція Анна Кравчик з Державного коледжу Евергрін (США). З одної сторони вона вихваляла Музей за наукові досягнення і директора як музейника. В той же час вона критикувала Мирослава Сополигу за те, що він послідовно протистоїть спробам зміни назви на «Музей русинської і української культури». Опір цій назві для американських науковців є важкозрозумілим.

Вона переконувала, що не заперечує існування української меншини у Словаччині, і нічого нікому не хоче забирати. Її метою є тільки прагнення правди. Вона стверджувала, що зверталася щодо зміни назви до Словацької влади. І їй дали зрозуміти, що допоки Мирослав Сополига є директором музею, назву змінити не вдасться. Але коли він відійде від справ, назву поміняють.

На її доповідь посилався також Томас Е. Бірд з міського університету Ньою Йорка (США). Він був набагато агресивніший ніж його попередниця, яка намагалася створити враження, що говорить в дусі порозуміння. Бірд закинув Музею, що той українізує русинів, подібно як то колись робив Сталін. Свою доповідь закінчив побажанням Многа літ для п. Сополиги…

Мені залишається тільки доєднатися до привітань американського науковця для директора Музею Української культури у Свиднику: «Многая літа, пане Мирославе!»

Богдан Гальчак

«Вирій 2015» завершив експедицію Закерзонням

Освячення пам'ятної таблиці в селі Жуків, де проводився табір у 2009—2011 роках, Республіка Польща

Уже всьоме відбувся історико-краєзнавчий табір-експедиція «Вирій 2015». У серпні молоді люди з України, Польщі та Чехії мали змогу ознайомитись з історією етнічних українських земель, що сьогодні знаходяться у східній прикордонній зоні Польщі.

Під час «Вирію 2015» учасники розпочали відновлення українського цвинтаря в неіснуючому сьогодні селі Суха Воля, який після депортації автохтонного

українського населення до УРСР у 1945 році залишився наодинці з часом та забуттям.

Село Суха Воля було розташоване за 11 км від повітового міста Любачева. Воно було закладене магнатами Синявськими на початку XVII ст. У 1785 р. займало територію 30,58 кв.км. Парохіяльний цвинтар розташовано в лісі на підвищенні. Заснований у XIX ст., площа 0,3 га, найстаріший надгробок датується 1861 роком. У 1920—1930-х роках в селі діяли читальня Просвіти, кооператива «Згода», філія товариства «Сільський господар». За даними Володимира Кубійовича, до початку Другої світової війни у селі було 1870 мешканців, з них 1690 українців, 80 українців-латинників, 10 поляків, 50 польських колоністів, 35 євреїв, 5 німців.

У серпні 1944 р. почався терор поляків проти місцевого населення: грабунки, підпалювання господарств, вбивства. Через рік село було оточене польським військом, і всіх українців вимушено до переселення. Викинуті зі своїх домівок люди очікували на транспорт до УРСР під голим небом неподалік залізничної станції Олешичі. Щойно наприкінці листопада мешканці Сухої Волі прибули на Тернопільщину, де людей розселили переважно в Гусятинському районі.

За час табору учасникам вдалося розчистити цвинтар від зайвої рослинності, почистити близько 100 хрестів, частину з яких вирівняно і поставлено на первісне місце. Також було проведено інвентаризацію почищених хрестів та створено докладну мапу цвинтаря. Над кількома надгробками працювали студенти-реставратори каменю під керівництвом фахового реставратора, випускника Львівської Політехніки Романа Колодія.

В рамках мандрівної частини табору учасники відвідали терени Надсяння, Західної Бойківщини та Лемківщини, ознайомились з розмаїттям матеріальних пам'яток, поспілкувались з живими свідками історичних подій.

Довідка

Мета міжнародного науково-пошукового та освітнього табору-експедиції «Вирій» полягає у згуртуванні української молоді з України та діаспори навколо спільного обов'язку оберігати історичну пам'ять та національні пам'ятки на етнічних землях українців, що перебувають у складі сучасної території Польщі, землях так званого Закерзоння.

Починаючи з 2008 року «Вирій» став щорічним і відбувається влітку у формі стаціонарного тижневого табору і мандрівки. На сьогодні в рамках табору відновлено українські цвинтарі у селах Жуків, Подемщина, Князі та розпочато роботи на цвинтарі села Суха Воля. Надгробки на згаданих цвинтарях були виконані народними майстрами Бруснівської каменярської школи, яка припинила своє існування після депортації українців з території Польщі.

Організаторами табору є Громадське об'єднання «Вирій», до якого належать активісти громадських молодіжних організацій та студенти-реставратори з НУ «Львівська політехніка». Серед партнерів – Пласт — НСОУ, ЛММГО «Пластове товариство «Ватага Бурлаків», ЛОО «Лемківщина», ЛОМГО «Молода Лемківщина»,

ОУМ «Спадщина», ГО «Закерзоння» (Канада), Львівська міська рада, Львівська обласна рада, Львівська обласна державна адміністрація.

Наші контакти:

громадське об'єднання «ВИРІЙ»

vyriy.ua@gmail.com

Фото: Роман Барабах

фото 1

Цвинтар перед неіснуючого нині села Суха Воля, Любачівщина, Республіка Польща. Перед початком робіт

фото 2

Відкриття табору-експедиції на військовому цвинтарі в Пикуличах поблизу Перемишля, Республіка Польща

фото 3

Відновлювальні роботи на цвинтарі села Суха Воля, Любачівщина, Республіка Польща

фото 4

Недобудована церква кінця 1930-х років у селі Ляшки, Республіка Польща

НАШІ ЛЮДИ

На Пряшівщині відбулося засідання Президії СФУЛО

Під час 61-го фестивалю культури русинів – українців Словаччини у Свиднику 20 червня 2015 року відбулося засідання Президії Світової Федерації Українських Лемківських Обєднань. На засіданні були присутні: з української сторони – В.Мулеса, С. Майкович, зі Словацької – П.Сокол, П.Богдан, з польської – Е.Гойсак, В. Шлянта, з сербської – В.Паплацко, М.Цап, Й.Мудрий, а також голова СФУЛО Софія Федина.

Основною метою проведення зустрічі стало питання ситуації навколо Союзу русинів-українців у Словаччині, яка критично погіршується, з огляду на небажання словацької влади визнавати таку спільноту як русини-українців, і всіляку протидію русинських організацій.

Також порушувалося питання русинської проблематики у діяльності суб'єктів СФУЛО та протидії агресивній позиції русинських організацій щодо русинів-українців. Наступним питання було обговорення нових форм діяльності СФУЛО і викликів інформаційного суспільства. Наостанок було заслухано короткі інформації щодо діяльності суб'єктів СФУЛО.

В рамках урочистих заходів делегації взяли участь в урочистому покладанні квітів до меморіалу на Дукельському перевалі, до пам'ятника просвітителю Олександру Павловичу, пам'ятнику генералу Свободі та на

меморіалі полеглих у Другій Світовій війні. Голова СФУЛО взяла участь у відкритті фестивалю та виступила із вітальним словом.

Візит голови СФУЛО до США на запрошення Організації Оборони Лемківщини

27-28 червня 2015 року у США на СУМівській оселі Елленвіл відбулася XV ювілейна лемківська ватра. На запрошення Організації Оборони Лемківщини на Ватру завітала голова СФУЛО Софія Федина. Окрім участі в урочистих та святкових заходах голова СФУЛО взяла участь у засіданні Фундації Дослідження Лемківщини (голова Андрій Хомик), зокрема в обговоренні наукових робіт, поданих на конкурс Фундації. Також у неділю, 28 червня, голова СФУЛО дала відкриту лекцію на тему «Сучасний стан лемківського питання у світі»

Детальніше про Лемківську Ватру читайте у спецвипуску Вісника.

28 червня у Сокільниках відкрили пам'ятник депортованим українцям із Закерзоння

28 червня, у День Коституції України, в селі Сокільники, що неподалік Львова, біля церкви Успіння Пресвятої Богородиці, відбулося урочисте відкриття пам'ятника "Без вини покарані..." (скульптор – Микола Гурмак). Скульптурна композиція в образі ангела з опущеними крилами була встановлена з нагоди 70-х роковин сумних подій і в пам'ять жертв репресій й депортації українців із Лемківщини, Надсяння, Любачівщини, Сокальщини, Холмщини і Підляшшя. Ініціативу суспільно-культурних товариств була підтримана місцевою владою – Сокільницькою сільською радою і Пустомитівською державною районною адміністрацією.

Сокільники були вибрано невипадково. Саме тут, ближче до українсько-польського кордону, свого часу осіли вихідці зі 123 українських сіл Закерзоння, з надію колись повернутися на рідну землю. Сьогодні переселенці та їхні нащадки становлять значну частину мешканців села.

Урочистості розпочалися зі Святої Літургії у церквах Різдва Пресвятої Богородиці (УГКЦ) і Успіння Пресвятої Богородиці (УПЦ КП). У православному храмі, біля якого власне було встановлено пам'ятник, відбулася архієрейська Служба Божа за участі митрополита Львівського і Сокальського Димитрія. Після богослужіння

обидві церковні громади у супроводі духовного оркестру «Львівські фанфари» зійшлися на площі біля пам'ятника, де відбулося його урочисте відкриття.

Честь відкриття пам'ятника "Без вини покарані..." було надана сільському голові Сокільник Михайлу Крисі та народному депутату Богдану Дубневичу. Після виконання державного гімну України духовенство обох церков на чолі з митрополитом провели процедуру його посвячення. У чині освячення брали участь священники місцевих церков (о.Ярослав, о.Володимир, о.Ростислав і о.Любомир), а також запрошені отці Роман Шафран та отець-доктор Мирослав Михайлишин з Польщі.

Під час заходу виступили голова Сокільницької сільської ради Михайло Криса, голова Пустомитівської районної ради Віктор Бабій, народні депутати Богдан Дубневич та Лев Підлісецький, живі свідки депортації, які сьогодні проживають у селі. Заключне слово було надано представникам суспільно-культурних товариств депортованих українців – Степану Майковичу («Лемківщина»), Володимиру Середі («Надсяння»), Олександру Волошинському («Холмщина») і Богдану Парадовському («Любачівщина»).

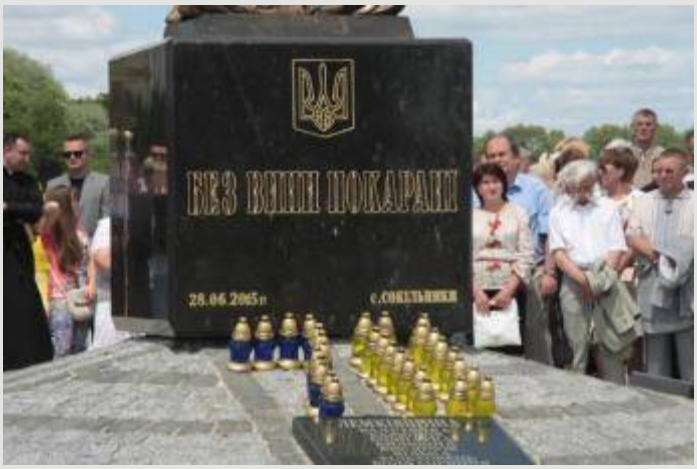

На завершення заходу представники усіх чотирьох суспільно-культурних товариств заклали в основу пам'ятника капсули із землею з рідних теренів, що перед тим були освячена під час архієрейської Служби Божої. Як світлий символ пам'яті про жертви депортації у небо було випущено білих голубів.

Довідка

Старовинне українське село Сокільники в повоєнні роки дало прихисток сотням сімей українців, депортованих зі споконвічних українських земель, які відійшли до Польщі. Це село стало рідним для дітей і внуків вимушених переселенців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя, Любачівщини, Сокальщини.

Перші депортовані прибули в село 1945 року. До 1947 року в Сокільниках були переселенці із 123 міст і сіл Закерзоння. Більшість із цих родин спочатку вивезли в східні області України. Прагнули повернутися на рідні землі. Втікали на захід, та кордон уже закрили. Їх завертали в Сокільники й інші села, де звільнялися хати.

Автор Тарас Радь

Засідання Колегії Всеукраїнського товариства Лемківщина у Перечині

4 липня у Перечині на Закарпатті відбулося 3-є у цьому році засідання Колегії Всеукраїнського товариства «Лемківщина». Нагадаємо, що попередні два зсідання Колегії проходили у Тернополі та Львові.

Засідання розпочалися з виступу голови Всеукраїнського товариства Василя Мулеса, на якому було сказано про роботу Закарпатської організації. Відзначено

окремо поїздку делегації на фестиваль русинів-українців у Свидник. Не сподобалося, що цей фестиваль втрачає українську душу, особливо прапори і сцену. Добрим словом згадалася акція, яку провів Закарпатський осередок з нагоди Злуки в Ужгороді.

Львівська делегація була представлена в повному складі. Голова організації Степан Майкович розповів про ряд офіційних візитів львівської організації в Словаччину та Польщу, на яких налагоджено співпрацю та погоджено проведення спільних заходів. Згадано про відкриття пам'ятника «Без Вини Покарані…» у с. Сокільники з нагоди 70-річчя депортації українців з прадавніх земель Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя, Любачівщини та інших. Також львівська організація активно готується до проведення першого Львівського обласного фестивалю «Гомін Лемківщини», що пройде у Зимній Воді 29-30 серпня.

Керівник івано-франківської делегації розповіла про видавничу діяльність, яка пожвавилася останнім часом. Також прозвучав заклик на писання нових книг, щоб передати знання, які зберігають лемки. Багато зусиль прикладають івано-франківські лемки до будівництва церкви. З подання Степана Криницького, який сам не був присутній, вирішено адресувати лист-звернення народним депутатам про збереження пільг депортованим лемкам на оплату комунальних послуг. Цей лист був підтриманий Колегією.

Від Тернопільської організації приїхав лише один представник, а саме головний редактор газети «Дзвони Лемківщина» Ігор Дуда. У своєму звіті він згадав про розбудову музею «Лемківське село», про підготовку до фестивалю «Дзвони Лемківщини» та роботу над періодичним виданням лемків України «Дзвони Лемківщини». Звертався до голів осередків, щоб не ховали свої новини, набутки у скринях, а ділилися з іншими і надсилали статті до редакції.

Усі осередки у великодній час провели конкурс лемківської писанки, тому голова Фундації Дослідження Лемківщини Петро Гандяк запропонував у наступному році організувати Всеукраїнський конкурс лемківської писанки. Пропозиція була схвалена більшістю присутніх.

Окрема увага приділялася наповненню новими експонатами музею «Лемківське село». Михайло Тиханський розповів про теперішній стан музею, який з кожним роком наповнюється новими експонатами. Приносять свої речі переважно люди з навколишніх сіл. На засіданні виставка музею була поповнена картиною «Лемки на торговиці», яку подарував присутній тут і висунутий організацією на здобуття звання заслужений художник України Віталій Слобідський.

Окремо обговорювалося питання київської організації, яка протягом тривалого часу не долучається активно до справ Всеукраїнського товариства. Пропозиція створити новий осередок в Києві не була прийнята, натомість ухвалено рішення детальніше з'ясувати обставини діяльності товариства «Лемківщина» імені Б.-І. Антонича.

Деяке сум'яття в роботу Колегії внесла пропозиція Василя Мулеси звернутися від імені ВУТ «Лемківщина» до В. Путіна з проханням (!), щоб той відновив будівлі у селі Переможне (Луганщина), в якому проживає чи проживало багато депортованих лемківських родин. Пропозиція виникла з розповіді Анни Кирпан про скрутне становище, в якому опинилися лемки цього села. Після метушні прийшло прояснення і Колегія однозначно відкинула цю пропозицію.

Підсумовуючи роботу Колегії слід сказати, що кожна з представлених обласних організацій працює добре і результати їхньої діяльності помітні та дають свої плоди. Слід чекати, що за недовго побачимо спільні заходи, які б залучали усі осередки до єдності.

НЕ МОВА, А ЛЕМ ДІАЛЕКТ

Вони кажуть «лем» (українською «тільки», або «лише») — тому і лемки. Вони розділені кордонами і розсіяні світом; ходять до різних церков; одні вважають себе українцями, інші — русинами як окремішнім народом; їхня мова має різні варіанти, й цю мову можна вивчати у школах і навіть в університетах, але тільки не в нас — не в Україні.

«Анна Шамайда: єдина ліцеїстка, яка цього року складала випускний іспит (матуру) з лемківської мови», — повідомили польські видання. Gazeta Wyborcza розповіла про це детально, бо й для Польщі випадок неординарний — навіть на тих теренах, де мешкають тамтешні лемки, шкіл з лемківською мовою викладання нема, натомість є міжшкільні центри, де навчаються ті, хто бажає. Втім оцінка з лемківської мови як шкільного предмету записується у табелі й зараховується в середній бал для вступу до вищої школи. У Польщі методологічне шкільне викладання лемківської мови запровадили 1991 року, а від 2000 року вона з'явилась як окремий предмет на відділенні філології Краківського педагогічного університету.

У батьківському домі Анни розмовляють по-лемківському, а польською мовою — лише тоді, коли приходять знайомі. «На випускний іспит я вибрала лемківську мову передовсім для того, щоби показати ровесникам, що можна це зробити. Може, завдяки цьому і вони за рік чи два напишуть випускні іспити цією мовою?» — розповіла дівчина журналістам «Виборчої».

Чи мають такі можливості лемки в Україні? Ні. Лемківська мова у нас навіть не кодифікована, хоча у 1990-х роках такі спроби були. Тож вивчити її можна лише через спілкування з носіями й читаючи літературу, лемківською написаною. Такої

літератури, до речі, на сучасну тематику катма — здебільшого це старі твори та праці лемківських авторів.

Але чи такий стан речей не дискримінує лемків? З'ясувалося, що ні, або принаймні чимала частина лемків України так не вважає. На наше прохання пояснити ситуацію голова Світової федерації українських лемківських об'єднань **Софія Федина** відповіла таке (попросила подати її слова без жодних купюр): *«Перш за все наголошу, що є лемківський діалект УКРАЇНСЬКОЇ мови. І кожному населеному пункту були і є характерні свої особливості вимови, окреслення тих чи інших понять. Проте діалект — це жива субстанція, яка постійно змінюється, і НЕ претендує на статус офіційної мови. Українська мова багата діалектами — кожний історико-етнографічний реґіон має свій. Творення окремої лемківської мови на противагу українській має на меті заперечити українське коріння лемків, забути вигнання лемків з рідної землі через їх українську сутність і створити неіснуючу субстанцію. А говірку дідів-прадідів треба плекати і пам'ятати — бо це наша спадщина і наш колорит».*

Ryc. 163. ETNOGRAFICZNE GRANICE ŁEMKOWSZCZYZNY.

Позиція пані Федини як представниці української лемківської спільноти цілком зрозуміла, у світлі донецько-луганського сепаратизму стає ще зрозуміліша, але не пояснює, чому в Україні, як у Польщі (чи Словаччині) не практикується вивчення лемківської мови (діалекту) не те щоб у школах і університетах, а бодай на факультативному рівні. Суть проблеми для «*Z*» розтлумачив доцент кафедри української літератури ЛНУ ім. Івана Франка, письменник **Назар Федорак**: *«В Україні лемківську мову вивчати саме як мову неможливо, а натомість — гіпотетично — навіть кафедра слов'янських мов Львівського національного університету імені Івана Франка могла би запровадити вивчення, наприклад, мови силезької чи малопольської. У Польщі все буде з точністю до навпаки».*

Тож ситуація є наполовину мовною, а наполовину політичною. Жодна мова у світі на території, «підконтрольній» цій літературній мові, не визнає мовою те, що вона вважає своїм діалектом (згадаймо хрестоматійний приклад Російської імперії з її тезою про малоруський діалект), а за кордоном — будь ласка.

«Якщо визнати окремою мовою лемківську, то це відразу розмиє внутрішню організацію української мови як "єдності в розмаїтті". Гуцули скажуть: "А ми чим

гірші?" — і так далі, аж до закарпатської мовної мішанини, до поліських і волинських говорів, а далі до одеських, полтавських і слобожанських..., — пояснює Назар Федорак. — *В Україні поняття "лемківська мова" (як і "гуцульська мова", "бойківська мова", зрештою, "русинська мова") немає, і, очевидно, не буде, і — очевидно — це правильно. Поясню, чому. Кожна жива мова має свої діалекти, і що їх більше — то краще для самої мови. Коли носії діалектів і говірок беруться воювати за свою саме мовну окремішність, починається мовний сепаратизм, із яким жодна уніфікована літературна мова миритися не буде».*

Письменник зазначає, що у Польщі живуть десятки (а може, й понад сотня) тисяч ґуралів — носіїв окремих діалектів польської мови — так званих «малопольського» та «силезького». Але поляки не надають і ніколи не нададуть цим діалектам статусу мови.

«Натомість лемківська, скажу так, бесіда не є діалектом польської, відтак її статус як мови нічим не загрожує мові польській. Аналогічна ситуація, наприклад, у Сербії, де мовами собі називають і українську, і русинську, а на філософському факультеті Новосадського університету є навіть кафедра русинської філології. Там це нікому не шкодить, а головне — ніяк не зачіпає сербської мови, яка має свої діалекти, а тих натомість спокійно можуть називати мовами в інших країнах», — каже філолог.

Зауважмо, що з мовного боку перед Другою світовою війною — допоки існував західний варіант літературної української мови — питання відрубності лемківського діалекту практично не стояло, а з уніфікацією української літературної мови винятково на основі полтавських говірок рівень відмінності лемківського діалекту різко зріс.

Отже, українські лемки наразі (і в майбутньому, наскільки далеко його передбачаємо) можуть лем заздрити мовним можливостям лемків Польщі. Натомість тішитися можуть (до прикладу) українські ґаґаузи, мову яких є нагода вивчати в українських школах, а ґаґаузам у самій Туреччині — зась.

Тетяна Нагорна

Джерело: Zbruc

КУЛЬТУРА

Один незвичайний день у звичайному селі

або Міжнародний фольклорний фестиваль «Світ під Кичерою– Світ прийшов до Курова»

З літньою порою року пов´язується період фестивалів – фестивалі традиційної і сучасної музики, фестивалі театру, фільму, пива, спорту та всього, що на думку прийде. Та фестиваль, який був у Курові, могло би заздріти не одне село чи місто у Словаччині. У неділю 28 червня 2015 року в невеличкому селі на Бардіївщині відбувся вже четвертий річник Міжнародного фольклорного фестивалю національних та етнічних меншин різних країн Європи, Америки та Азії «Світ під Кичерою – Світ прийшов до Курова».

Фестиваль має свій початок у польському місті Леґніця, де діє лемківський фольклорний колектив «Кичера». Керівником колективу, та також батьком фестивалю є Юрій Старинський. В Польщі цього року фестиваль відбувся по-вісімнадцяте. З ініціативи проф. Миколи Мушинки вже четвертий раз (кожного другого року) організують фестиваль також у Словаччині – у селі Курів. Ідеєю фестивалю є підтримка розвитку і єднання культур національних меншин із цілого світу. Свій фольклор у Курові презентували не тільки домашні колективи та колективи зі сусідніх країн, але на фестиваль завітали також гості з далеких екзотичних країн з-за океану.

Таким чином Курів нагадував більш Ріо-де-Жанейро, ніж спокійне лемківське село Східної Словаччини. На декілька годин він перетворився на один великий міжнаціональний і міжкультурний карнавал, де могли зустрітися бабуся в хустці з нижнього кінця села і темношкіра дівчина в багатокольоровому костюмі з Бразилії.

Головними організаторами фестивалю були сільський уряд та сільський

фольклорний колектив «Курівчан». Та до його підготовки долучилося насправді ціле село – діти й батьки, господарки й годподарі, пенсіонери й пожежники. Кожен мав своє завдання і, таким чином, приєднався до організації великого курівського свята.

Атмосфера фестивалю була помітна вже з самого ранку. Всі селяни як мурашки повиходили з хат і взялися за роботу. Одні прибирали навколо хати, інші прикрашали подвір´я тканими килимами, мальованими глечиками, у вікна вішали вишивані сорочки. Хлопці на спортивному майданчику за селом готували палатки та апаратуру, дівчата оздоблювали сцену реквізитами та кольоровими стрічками. З будинку Сільради було чути веселий жіночий спів, бо пенсіонерки вже традиційно засіли в кухню, щоб підготовити типові курівські страви – мачанку і капусту. Зал поруч змінився на мануфактуру у виробництві вареників. Жінки всіх генерацій – бабусі, мами і найменші онучки хотіли зліпити свій вареник. Господині з кожної хати приносили калачі та тістечка спечені за таємною сімейною рецептурою, якими пізніше пригощали гостей.

О другій годині дня місцеві щойно закінчили свою підготовку, коли з верхнього кінця села вже було чути спів, шум та музику – до Курова із сусідньої Польщі наближалися темпераментні закордонні колективи. Місцеві організатори привітали гостей за старим слов´янським звичаєм хлібом і сіллю. Потім усі разом вирушили на амфітеатр, де відбулася головна програма.

На сцені своє мистецтво показали фольклорні колективи «Курівчан» з Курова, «Кичера» з Леґніці і їхні гості: фольклорна група «Тарка» з Бардієва та закорнодні колективи з країн, як наприклад, Бразилія, Пуерто-Ріко, Тайвань, Туреччина, Сербія та Румунія. У святковому настрої виступила майстриня лемківської пісні

Марія Мачошко і разом з публікою заспівала кожному відомі пісні свого репертуару.

Крім виступів на сцені була підготовлена цікава супровідна програма. Відвідувачі могли завітати у сільський музей, який у своїй хаті заснував недавно померлий Ян Буйда. На головній площі було можна побачити живу виставку «Від зерна до хліба», і на подвір´ях кількох хат було можливо спробувати типові курівські страви.

На фестивалі зустрілися національні меншини, які презентували різні культури, різні пісні і танці в різних костюмах. Але одне в них було спільне – любов до звичаїв і традицій своїх предків. Це є доказом того, що народна культура не знає кордонів ані мовних бар´єр.

Пряшів, 4 липня 2015 року ***Автор Михаела Мушинка***

Подорожуємо Україною. В гості до «твердих» лемків

Директор музею Михайло Тиханський часто сам зустрічає відвідувачів . Фото: автора

У містечку Монастириська на Тернопільщині є колоритний музей-село одного з українських етносів

Понад півстоліття, перебуваючи далеко від малої батьківщини, лемки зберігають свою культуру та звичаї. Колись ця етнографічна група українців мешкала у Карпатах, на схилах Східних Бескидів (сучасна територія Польщі та Словаччини). Та у 1940-х більшість лемків примусово переселили на територію УРСР. Та де б вони не селилися — гуртуються між собою, створюють товариства та осередки. А в місті Монастириська Тернопільської області, де община лемків досить велика, виріс цілий музейний комплекс "Лемківське село". Якщо будете у цих краях, неодмінно заїдьте сюди. Наприклад, я під час екскурсії дізналася, що лемки дуже щирі, привітні і гостинні люди, а ще — страшенно люблять жарти, тим паче — сороміцькі. В той же час вони глибокі люди, сумують за рідними землями і пишаються своїми видатними земляками.

У музеї не лише розкажуть, а й покажуть, як жив етнос.

В урочищі Бичова на околиці міста стоять справжні хижі (так на лемківському говорі називають хати): садиба заможного селянина, будинок кравчині, майстерні гончара та столяра. Зазирніть у хатину — і ви побачити ікони та вишиті рушники на стінах, глечики та інший посуд на столах та багато інших атрибутів, притаманних побуту цих гірських мешканців. Тут можна полежати на справжній лемківській печі, доторкнутися до прялки чи швейної машинки. І більшість музейних експонатів — не реконструкція, а реальні старі речі, збережені переселенцями.

Також у комплексі є автентична криниця з смачною джерельною водою, каплиця, де під час фестивалів правлять службу, та невеличка дзвіниця. Працівники музею дозволяють відвідувачам бити у дзвони — мовляв, це ознака того, що неодмінно повернешся сюди.

Лемківські хижа (будинок).

І не лише побут представлений у музеї. Тут ви зможете побачити ґазду та

ґаздиню у автентичному строї, від кашкета до керпців (капців), почути місцеву говірку та навіть співанки.
Директор музею Михайло Тиханський — "твердий лемко", як він себе сам називає, спілкується із гостями лемківською говіркою, змішуючи розповіді про історичні і сучасні події з жартами та байками: "Хто не знає свого минулого, той не вартий майбутнього. Так і ми, лемки, зогнані з усіх куточків нашой рідной Лемківщини і розселені у мальовничому краї Монастирищини. За свої гроши створили чарівний музей-скарбничку наших дідів-прадідів, в яким змогли спомнути, одродити, зберегти і примножити нашу незабутню культуру, звичаї, співучу мову і де наши діточки своїми ручками і миленькими оченятками мають нагоду притулитися до наших строїв, релігії і краси, котра привезена з далекого і рідного краю".

У музеї зібрані автентичні меблі та предмети побуту.

Крім будиночків на околиці Монастириська, до складу комплексу входить етнографічний музей у самому місті. Це єдиний подібний заклад в Україні, в якому зосереджено найбільшу збірку пам'яток історії, мистецтва і побуту переселенців. Екскурсовод розповість про своїх відомих земляків. Наприклад, про художника-примітивіста Никифора Дворняка, картинами якого захоплювалися у Парижі, або про графіка та скульптора Василя Мадзеляна та цикл його гравюр "Лемківський іконостас".

Лемківська архітектура славилася дерев'яними церквами.

Корисна інформація
Адреса музею (того, що на території містечка): м. Монастириська, вул.Шевченка, 59. Музей просто неба розташовується в урочищі Бичова за містечком, будь-хто підкаже вам дорогу.

Контакти музею: 0355521199 0355521199, email: monmuzej@ukr.net

Автор: Ксенія Жужа

Джерело: http://ye.ua/news/news_21382.html

Ювілейна «Ватра».

Ось знову Ватра! Спочатку чергова «Ватра» - №3 (90), літо 2015 року, а потім – Ватра в Ждині. 33 Лемківська ватра, «де можна серцьом діткнути карпатской краси і тужливих споминів няня чи діда, напитися материньской мови з

кринички і зросити ноги боси в слезах студених з емли, што кличе. А пак завезти тоту іскорку ватряну там, де тепер мешкате , в ріжни страни світа і зас без рік огрівати ньом свій світ…», – так розпочала своє вступне «слово» головний редактор Вікторія Гойсак.

Але провідною увагою журналу «Ватра» є приділена увага до 120-літнього ювілею Епіфанія Дровняка, про що «говорить» нам сама обкладинка – малюнок ювіляра «Єпископ»(www.antyki.bukowski.pl). Більш докладно про всесвітньо відомого художника читаємо у статті наукового співробітника Інституту народознавства НАНУ Артура Іжевського «Без стереотипів тоталітарної епохи». Виявляється, знаходяться скептики, для яких офіційна мова документів метрик, переселенчі списки, народні перекази не є підтвердженням величі постаті митця, так як він був одиноким. Все ж, до нас «дійшли» його картини, особливо ті, «лемківські», на яких виділяється самобутній етнографічний тип лемка. Автор «описує» декілька полотен і твердить, що дослідження правдивого імені, прізвища та псевдонімів художника повинні продовжуватись. Також бракує, як твердить А.Іжевський, об'ємного наукового аналітичного і синтетичного дослідження творчості Никифора (одне із псевдонімів?).

Стефан Гладик теж торкнувся теми дослідження лемківського умільця, навівши своєрідну хронологію діянь та результатів пошуків щодо підтвердження особи Епіфанія Дровняка. Згадав про проведену дискусійну панель у музеї в Криниці, у якому відсутнє прізвище Дровняк (?)… Цікавим для нас є факт, що Никифора відкрив і прославив його талант мешканець Львова Роман Турин, який у 20-30-х роках жив у Криниці… Доцільнішим було б помістити ці дві статті разом, а навіть створивши рубрику в журналі – «Наші ювіляри» або «Славні імена».

Обширною і змістовною є публікація історика професора Варшавського університету Петра Шлянти «Lemkowie w Wielkiej Wojnie». Текст треба читати уважно, але виділю тезу, де автор пише, що росіяни вже з самого початку своєї присутності в Галичині декларували наміри залишатися в ній надовго. Наведено виступ російського губернатора Галичини, генерала Ю.Бобріньського до делегації керівників Львова: «…східна Галичина і Лемківщина є прадавньою частиною єдиної Великої Русі. Так як народ…. тут був завжди російський, адміністрація цих земель повинна бути теж на засадах російських. Буду впроваджувати тут російську мову, російське право і уклад…»(переклад – м.о.). Життя простого народу, духовенства, знищення лемківських сіл – таку історію треба знати…

Ще одна, не менш цікава і змістовна, стаття «Лемка з Креници» «Проблема Магочія: націєтворець чи ідеолог русинського сепаратизму?». Стаття є дуже актуальною в час сучасної російської інтервенції, а особливо вона торкнулася подій на Закарпатті, бо йдеться про «підривну» діяльність професора Торонтського університету Павла-Роберта Магочія в галузі історії України. «Карт» розкривати не буду, але наведу запитання автора статті: «…хто такий Магочій, і на яких підставах, і від чийого імені він і його вихованці стверджують, що русини – це окрема нація і вона не має нічого спільного з українським народом і що їх, особливо на Закарпатті, українізують?..».

Своє дослідження про генерала Кароля Свєрчевського помістив Адам Вев'юрка, в період 70-ої річниці закінчення ІІ світової війни. Чи був причетним генерал до оголошення акції «Вісла», чи все було заплановано раніше?.. Вивчаючи біографію, А.Вев'юрка доказує про злочинний шлях польської маріонетки Свєрчевського.

Частину третю повісті про Лігницький ліцей та світлину до неї надрукував теж редактор Адам Вев'юрка. У цій частині він згадує покійного вчителя української мови Івана Співака – лемка родом із Гломчи, який був одним із засновників гуртка ОЛ у Лігниці: «Він був і є до сьогодні живою історією нашої школи. Кожен випускник, котрого вчив Іван Співак, носить в собі багато різних історій, які тільки підтверджують те, що він був великою, чудовою, неповторною людиною. Показував багатство нашої меншини у Польщі, підкреслюючи, що людина повинна найперше шанувати материнську мову з рідної хати, з тої лемківської, бойківської, холмської, надсянської…»(А.В.).

Кольорова сторінка «Сходинками Ельблонзкого фестивалю» уквітчана світлинами із цього дійства. Ну, і як не «обійтися» без славнозвісного Центру культури ім.Б.І.Антонича у Горлиці, який недавно вітав виняткових гостей – дітей із різних областей України.

«Презераме стари фотографії і документи», «З мойой полички», «Вертайме до давних імен!», «З домашньой аптечки», «Мандрівки Лемківщином» (цього разу – містечко Тилич) – традиційні цікаві рубрики «Ватри». А на останній титульній сторінці – знайомство із лемківським різьбяром із Зеленогірщини Іваном Гойсаком та з його нетиповими роботами.

Пропоную редакції використати кольорову вкладку журналу тематично. А ще хочу підкреслити, що цей номер – ювілейний. Літо 2015 року «випало» на 90-й номер! Вітаємо!

Огляд журналу «Ватра» - Мирослава Олійник.

Новини від лемків Закарпаття

1. Закарпатському обласному художньому музеї імені Й. Бокшая відбувся вечір з нагоди Дня матері. Ініціювали проведення свята Закарпатська областa організація Всеукраїнського товариства «Лемківщина» (заст. гол. обл. організації, лауреат Державної премії в галузі науки і теїніки Володимир Шелепець, голова ВУТЛ Василь Мулеса), спілка письменників України, обласна організація – голова Василь Густі. У вечорі взяли участь художник, академік Академії Мистецтва України Василь Микита, народна артистка України Марія Зубанич, голова Закарпатського осередку спілки композиторів України, заслужений діяч мистецтв України Віктор Теличко, співачка, педагог, лавреат міжнародних музичних конкурсів Надія Підгородська.

На вечорі були представлені твори митців Закарпаття, що уславлюють жінку-матір у художніх полотнах художників, творах композиторів по етичних творах, творах скульпторів-різдбярів.

Присутні на вечорі мали можливість доторкнутися до творів високого мистецтва, що їх представили на суд публіки кращі митці Закарпаття.

2. В Ужгороді відбувся масштабний захід «Українська вишиванка». Організаторами виступили ВУТЛ - голова Василь Мулеса та товариство бойків обласного центру – голова Ірина Ігнацевич.

В художньому музеї, за ініціативи товариства «Лемківщина», учасники акції розгорнули стометровий український Національний прапор, з яким пройшлися вулицями міста Ужгорода до пом'ятника Тарасу Шевченку. На площі Народній та Театральній відбувся мітинг. Учасники акції вшанували пам'ять полеглих й живих героїв АТО, що проходить на Сході України.

Львівський гурт «Lemko Bluegrass Band» поєднав кантрі з лемківськими піснями

Головні новини Львова за 09.07 — Марічка Крижанівська, 9 липня

Кантрі по-лемківськи. У Львові є унікальний гурт «Lemko Bluegrass Band», чи не єдиний в Україні, який грає лемківські, гуцульські та галицькі пісні у стилі американського кантрі, зокрема в напрямку блюграс.

Львівські музиканти зібралися разом у гурт «Lemko Bluegrass Band», або просто LBB, майже 3 роки тому. Кожен з них до того займався фольковою музикою, але згодом надумали її осучаснити. Так народилося унікальне поєднання: лемківські і гуцульські пісні з музикою кантрі.

«Ми вирішили ту нашу спадщину: лемківську чи карпатську музику подати під призмою іншої, більш популярної подачі, може, естрадової, американської, такої універсальної для усього світу», – розповів вокаліст і гітарист гурту LBB Ростислав Татомир.

Музиканти з LBB переконують, це лише на перший погляд кантрі і лемківська музика непоєднувані. Насправді між ними є історичний зв`язок.

«Ми відтворюємо таку історично достовірну ситуацію, коли на хвилі еміграції музиканти з Лемківщини, Бойківщини потрапляли в США, Канаду і стикалися з феноменом звукозапису, якого тут не було. Відповідно, вони привозили весь багаж своїх мелодій і, працюючи з місцевими музикантами, теж черпали від них», – зазначив мелодеоніст гурту LBB Всеволод Садовий.

Блюграс – це гілка кантрі, корені якої сягають в ірландський, шотландський та англійський традиційний мелос. У блюграсі використовують лише акустичні неелектронні інструменти. У львівських хлопців також усе наживо, навіть додали екзотику: бузукі, банджо і скрипку-трубу.

«Скрипка-труба звучить як патефон. Що мені подобається в цьому інструменті, коли грати на ньому з іншими мідними духовими, він трохи зливається в металічний звук і дає таку оркестрову пачку», – додав скрипаль гурту LBB Маркіян Турканик.

Лемківські афродизіяки

«Їж киселицю, люби молодицю», – каже лемківська приказка. Киселиця – то дуже давня лемківська страва, відома щонайменше чотири століття. Вона схожа на щось середнє між киселем і заквaскою до журека. Тільки в журек іде житнє борошно, а в киселицю – вівсяне борошно і вівсяна крупа. Але принцип заквашування – той самий, за допомогою часнику, дріжджів і чорного хліба.

Історія ж приказки проста: віддавна лемки вважають овес одним із найсильніших афродизіяків. На Лемківщині кажуть, що як коня взимку годувати пшеницею чи житом, то він набере ваги, але до роботи чи кобили не може йти відразу, мусить розбігатися. А от якщо годувати вівсом – то відразу скаче на кобилу. Саме тим, що мають у своїй кухні багато вівсяних страв, лемки частопояснюють те, що дітей у їхніх сім'ях так багато.

Отже, перепис киселиці:
Вівсяна крупа – ½ склянки
Вівсяне борошно – 5 ст. л.
Вода (тепла) – 750 г
Дріжджі – 25 г
Чорний хліб – 1 скибка
Часник – 4-5 зубців

Усі продукти змішати і залишити киснути в теплому місці на три-чотири дні. До готової закваски додати ще до півсклянки води і всю масу процідити через дрібне сито. У баняк налити 5 літрів води і закип'ятити. Кинути кілька лаврових листочків, кілька бубок чорного перцю, кілька бубок перцю духмяного, сіль до смаку і малу жменю кмину.

Відразу після цього в воду, яка все ще кипить, треба влити готову закваску, і варити до десяти хвилин (можна трохи менше, головне, щоб загусла). При цьому варто постійно помішувати.

У готову киселицю додаємо 2 засмажені на соняшниковій олії до золотистого цибулини, ріжемо надрібно зубець часнику. Пробуємо на смак, якщо закисла – балансуємо сіллю, якщо засолодка – свіжим соком з цитрини або яблучним оцтом. В тарілку додаємо кілька листків селери чи петрушки, якщо нема посту – то ще варене перепелине яйце або половину курячого. Можна й просто посипати зверху шкварками, тільки небагато.

Окрім киселиці, лемки готують також чир – зупу з вівсяною засмажкою на молоці, старанку – молочну зупу з вівсяними галушками.

Джерело: http://kumpelgroup.com/lemkivski-afrodiziaky/

ПОДІЇ

Червень

2 червня Володимир БАРНА (1953)

6 червня Олександр БАРВІНСЬКИЙ (1847-1926)

10 червня чех Флоріан ЗАПЛЕТАЛ (1884-1969)

13 червня Мирослав РІПЕЦЬКИЙ (1889-1974)

17 червня 1934 – створення концтабору Береза Картузька (1934-1939)

22 червня Василь МАДЗЕЛЯН (1917)

24 червня Іван ГРИНИВЕЦЬКИЙ (1850-1889)

25 червня Іван КРИП'ЯКЕВИЧ (1886-1967)

28 червня Федір ГОЧ (1929)

30 червня 1941 – проголошення Акту відновлення Української Держави у Львові

Липень

8 липня Іван БРИК (1879-1947)

9 липня 1951 – розпочалась Акція-51

11-15 липня 1944 – Перший великий збір УГВР біля с.Сприня

13 липня Петро СУХОРСЬКИЙ (1903-1968)

16 липня Іван КИЩАК (1901-1968)

17 липня Філарет КОЛЕССА (1871-1947)

27 липня Володимир ХИЛЯК (1843-1893)

27 липня поляк Адам ФАСТНАХ (1913-1987)

27 липня поляк Єжи ГЕДРОЙЦЬ (1906-2000)

28 липня Олег ІВАНУСІВ (1935)

СЕРПЕНЬ

1 серпня Дезидерій МИЛЛИЙ (1906-1971)

1 серпня Корнило ЗАКРИНСЬКИЙ (1889-1966)

6 серпня Енді (Андрій) ВОРГОЛ (Вархола) (1928-1987)

8 серпня Іван КОЗАК (1891-1978)

11 серпня Степан ПЕЛЬЦ (1894-1987)

14 серпня Михайло СОБОЛЕВСЬКИЙ (1886-1969)

15 серпня Ярослав ПОЛЯНСЬКИЙ (1930-1994)

16 серпня 1945 – договір між СРСР і Польською Республікою про радянсько-польський державний кордон по «лінії Керзона»

20 серпня Петро СМЕРЕКАНИЧ (1909-1997)

21 серпня Дмитро БЛАЖЕЙОВСЬКИЙ (1910-2011)

21 серпня Андрій СУХОРСЬКИЙ (1929)

25 серпня Ніна БАЙКО (1933)

27 серпня Іван ФРАНКО (1856-1916)

30 серпня Даниїла БАЙКО (1929)

6 липня – день пам'яті Богдана-Ігоря Антонича

6 липня у день пам'яті Богдана-Ігоря Антонича (78 років від дня його смерті) на Янівському цвинтарі у Львові біля могили поета відбулася панахида.

Вшанувати пам'ять Великого лемка прийшли члени Львівського товариства "Лемківщина", працівники Музею-садиби родини Антоничів, учні Бортятинської школи, поціновувачі його творчості. Вони поклали квіти, запалили свічки, говоритимуть, згадували слова Миколи Ільницького, Володимира Василенка, Василя Назарука, Ореста Зілинського, Святослава Гординського, Данила Ільницького про Антонича.

Лемківщина взяла участь у відзначенні річниці створення УГВР

12 липня 2015 року у селі Сприня Самбірського району на Львівщині відбулися урочисті заходи з відзначення 71-ї річниці від дня створення Української Головної Визвольної Ради. У заходах взяла участь лемківська громада Львівщини.

Довідка

11-15 липня 1944 року неподалік Сприні, на межі з сусіднім селом Недільна під охороною відділів УПА відбулися Установчі збори Української Головної Визвольної Ради (УГВР) - орган політичного керівництва українським визвольним рухом, який оголосив себе «верховним органом українського народу в його революційно-визвольній боротьбі», утворений в Україні наприкінці другої світової війни з ініціативи УПА й ОУН(б).

20 травня 2012 р. у с.Сприня почав діяти перший в Україні музей-криївка. Криївка виконана на кшталт тих, які використовувалися УПА.

На Хрещатій відновили памятний хрест

16 липня 2015 року члени Львівського обласного товариства«Лемківщина» взяли участь у заходах щодо встановлення та посвячення хрестів на г.Хрещата, Команчівський повіт у Польщі.

Організатором заходу була Спілка українських політвязнів і репресованих Польщі. На місці колишнього шпиталю УПА було відправлено панахиду та посвячено сім нових хрестів.

Довідка

23 січня 1947 року у підземному бункері УПА, що у лісовому гірському масиві Хрещата, щоб не здатися супротивнику, загинули всі, хто перебував у ньому – і поранені, і хворі, і медичний персонал. За різними оцінками, різна кількість загиблих осіб – від семи до 20. Сам підземний бункер – надзвичайно унікальний об'єкт, який діяв протягом 1945–1946 років. У 1947 році він був знищений польськими військами.

ІСТОРІЯ

Спростування так званої «волоської теорії» походження лемків

До сьогоднішнього дня досі подекуди зявляються посилання на так звану «волоську теорію» колонізації Лемківщини, тобто румунське походження лемків, псевдонауковість якої доведена і не викликає сумнівів у науковому середовищі. Друкуємо науково обґрунтоване спростування Івана Гватя, яке опудліковано у 27-му випуску Наукового збірника Музею Української культури у Свидику під назвою «Історія та культура Лемківщини».

Коли йде мова про процеси заселення Карпат, то необхідно докладніше зупинитися і над питанням тзв. *волоської колонізації* Лемківщини по обох боках карпатського хребта.

Після заселення рівнинних районів з обох боків Карпат й у зв'язку з посиленням експлуатації селянських мас, люди шукали нових земель для обжиття та щоб уникнути непосильного тягару данини. Це один бік монети. Інший – полягає в тому, що неабияке зацікавлення у культивації земель у своїх володіннях проявили також феодали і шукали для цього додаткову робочу силу, обіцяючи поселенцям великі пільги. Якщо «нові» люди поселялися вже в існуючому селі, вони були звільнені від податків на п'ять років. Якщо засновували нове село, а це вимагало викорчовування навколишніх лісів і таким чином збільшення кількості родючих угідь, то звільнення від податків тривало 12, 16, а в окремих випадках навіть 20-24 роки. Очевидно, такі пільги заохочували селян до міграції. Були навіть випадки, коли феодали просто переманювали на свої маєтки з посілостей інших феодалів, незважаючи на те, що, якщо це було доказано, доводилось за це платити грошову кару. Наприклад, на маєтках, що належали князям Острозьким на Сколівщині, керувалися інструкцією, суть якої характеризувало словосполучення: «Кликати на волю». Це були вказівки, як переманювати на свої посілості селян з інших районів, від інших землевласників. При цьому виразно попереджено «не тягнути підданих з королівських маєтків, бо через те буде клопіт, а приймати з віддалених країв, щоб не могли про них довідатися». Ці заохочувальні міграційні процеси в гірські райони Карпат почалися вже на початку 14 століття. Нові села, як правило, користувалися *«волоським правом»*. В Карпатах *«волохами»* називали селян, які займалися пастушим тваринництвом. На румунських землях більшість «волохів» становили етнічні румуни, на Закарпатті, у північно-східній Словаччині і на галицькому Прикарпатті це рули русини (українці). У нових селах збереглися деякі правові звичаї ще з часів Київської Русі. Засновник села, водночас і, як правило, сільський староста іменувався «князем». На південній Лемківщині князя називали солтисем (від німецького - скультетія). Група сіл утворювала «країну», в якій судова влада належала воєводі («крайникові»). Для вирішення важливих справ населення збиралося на судові збори, які дуже нагадують копний суд на Наддніпрянській Україні.

Теорія про «волоське» заселення Карпат виникла у Польщі в середині XIX століття й переслідувала одну мету – довести, що карпатські землі до появи польських феодалів стояли пусткою («дикі поля») і що ці землі колонізували волохи, а не русини. Аналогічні спроби на початку XX ст. піднімали угорські дослідники щодо історії своєї держави, наголошуючи на ius primae occupationis (право первісного захоплення), щоб твердити, що мадяри були першими поселенцями на захопленій ними території.

Основоположником теорії про волоську колонізацію Карпат був польський вчений А.Стадніцький у час, коли на Слов'янському з'їзді 1848 року у Празі делегати *Головної Руської Ради* висунули вимогу виокремити західноукраїнські землі, що входили до складу Австрійської монархії, в окрему провінцію. Для Галичини ця вимога зводилась до поділу краю на дві самостійні провінції: Східну (руську) з центром у Львові та Західну (польську) з центром у Кракові. До складу руської (української) провінції мали увійти заселені українцями східні округи Галичини, що в минулому належали до Галицького князівства, а потім – до Руського воєводства, що складалося з п'яти земель: Львівської, Перемиської, Сяніцької, Галицької та Холмської. Вимога поділу Галичини викликала спротив поляків, які, використовуючи теорію тзв. волоської колонізації та волоського права, доводили, що ця територія в давнину не була заселена і і лише в пізньому середньовіччі колонізована волоським (румунським) етнічним елементом. Для підкріплення цього наводились такі докази, як виникнення сіл на волоському праві, наявність у мові населення Карпат окремих румунських слів, топонімів румунського походження. У XX ст.. прихильником цієї теорії був інший польський вчени й К.Добровольський, а нині її в дещо поміркованішій формі захищає у своїх працях Єжи Чайковській (Jerzy Czajkowski), наприклад, у книзі «Дослідження Лемківщини» (Studia nad Lemkowszczyzna, Sanok, 1999).

Питання тзв. волоської колонізації Карпат ґрунтовно вивчали також чеські та словацькі дослідники. Один з них був і Д.Кранджалов (D.Cranjala) – чеський історик румунського походження. Ще у 1938 році в Празі вийшла його праця чеською мовою «Румунський вплив в Карпатах з окремою увагою до моравської Волощини» (чес. Rumunské vlivy v Karpatech se zvlastnim zretelem k Moravskému Valassku) ,в якій він заперечив під кутом історичним та філологічним теорію румунської колонізації Карпат. В іншій своїй книзі, виданій 1963 року, Кранджалов ще раз підсумував усі на той час доступні йому дослідження про заселення Карпат і повторно дійшов того ж висновку, що й 1938 р. Передусім, уже саме слово волох (словацьке vlach або valach, яке означало в основному гірського пастуха), є слов'янське.

Якщо вивчати місцеві назви в Карпатах, які є без сумніву румунського походження, то найзахідніша межа, куди сягало румунське (волоське) населення, проходитиме західною частиною нинішньої Закарпатської області до ріки Уж. На захід від цієї межі групи населення, яке розмовляло б румунською мовою, не сягали ні до, ні після XIV століття, твердить Кранджалов. Волохами, згідно з висновками більшості словацьких та чеських учених, називали в Карпатах усіх людей, незалежно від етнічної приналежності, які займалися випасом худоби. Є

ще інші аргументи – історичні, які підривають теорію масової «волоської» колонізації Карпат.

Балканський півострів у XIV ст.. опанували турки. Про війну з ними відомо з різних джерел. Відомо також про мандрівку частини православних сербів на чолі з патріархом Арсенієм III та їхнє поселення на в Московщині, але в тогочасних джерелах немає згадки про те, що в XIV ст. волохи (румуни) у значній кількості почали переселюватися з Балкан, мандруючи вздовж Карпат аж до сучасного словацько-чеського кордону Моравії. Якщо погодитись із твердженням про те, що компактні поселення в Карпатах XIV-XVI ст. належали волохам (наприклад, в самій лише Самбірщині було понад 90 сіл, а в Сяноцькій землі понад 150 сіл на волоському праві), то виникає запитання, як за такий короткий час могли безслідно зникнути релікти матеріальної і духовної культури цих «волохів», тим більше, що ці села знаходились в ізоляції від мешканців низин. Історія не знає таких випадків, щоб протягом одного-двох століть, тим більше в середньовіччі, асимілювалися компактні групи населення. Якщо б припустити, що вони були поглинені руським середовищем, то чому згодом, помимо великих зусиль на Лемківщині не можна було цих русинів-лемків сполонізувати?

Питанням так званої волоської колонізації Карпат і волоського права велику увагу присвятив сучасний український вчений Юрій Гошко. У своїх працях він переконливо доводить, що аргументи прихильників волоської колонізації та волоського права не мають під собою тривкого фундаменту. Ю.Гошко передусім наголошує на тому, що волоське право ніколи не було кодифіковане, воно відноситься до звичаєвого права і для його застосування на даній території необхідні були урядники, які б знали це право і навчили населення користуватися ним у житті. Таких службовців не було. А право, що його не знає або не визнає населення, не може виконувати свого завдання – керувати життям громади. Влада може видавати закони, але вони виконують свою функцію лише тоді, коли їх приймають піддані.

1434 року у Польщі було скасоване *руське право*, однак, це не означає, що воно перестало діяти і почалося запровадження *польського права*. Скажімо, Перемиська земля, найближче розташована до Польщі, не мала жодного села на польському праві. В Карпатах та на Прикарпатті, доходить висновку Ю.Гошко, найдовше у сільському судівництві задіяні були закони «Руської Правди» та тодішнього руського звичаєвого права. Це й зрозуміло, бо звичаєве право корінного народу було органічною його частиною і підтримувалося його моральними засобами.

Автор Іван Гвать

Джерело: Гвать І. Історичний розвиток Лемківщини до 1918 року // Науковий збірник Музею Української культури у Свиднику. Вип.27. Історія та культура Лемківщини / Гол. ред. і упор. М.Сополига. – Свидник, 2013. – с.66-68

ПОСТАТЬ

Спогади Курта Левіна про перебування у Криниця і Флоринці

Фрагмент з книги «Мандрівка крізь ілюзії» (Львів, 2007) Курта Левіна (1925-2014), сина львівського рабина, якого врятував Митрополит Андрей Шептицький, про своє перебування у Криниці та Флоринці. Протягом 1942-1944 років він під безпосередньою опікою ігумена Климентія (Шептицького), брата митрополита, переховувався під виглядом монаха Романа Митки у студитських монастирях Львова та Лужках (Осмолода). За цей час він проникся обрядом греко-католицької церкви й вивчив українську мову та протягом усього життя залишався вдячним Митрополиту Андрею і монахам-студитам за порятунок його з братом під час німецької окупації. Після приходу радянських військ він відправився до Любліна, де працював у Польському комітеті національного визволення (ПКНВ) і вступив до лав Польської армії як молодший лейтенант Роман Матковський, з якої демобілізувався у 1945 року. Під час своєї служби отримав путівку до санаторію у Криниці під час якої відвідав студитський монастир у Флоринці та його настоятеля о.Марка Стека. Попри те, що не усе прочитане у цій книзі може сподобатись українському читачеві, та все ж рекомендуємо її для прочитання усім, кому небайдуже особисті переживання людини у час військових лихоліть у Львові та Галичині.

За кілька кілометрів від Криниці, в іншій гірській долині, в самому центрі лемківської землі, було розташоване село Флоринка. Там був студитський монастир, що здійснював служіння серед бідних лемківських громад. Настоятелем монастиря був отець Марко Стек. Ще до повернення до Львова радянських військ його відправив сюди ігумен Климентій (*ред. – Шептицький*), який хотів, щоб у монастирі на заході був досвідчений та енергійний член студитської спільноти.

Лемки – окрема група горян, етнічні українці, греко-католики, які населяли західну частину Карпатського хребта, - мали певну спорідненість із бойками, які жили в центральних Карпатах, де розташовані Лужки (*ред. – Левін згадує про інший студитський монастир у Підлютому в Осмолоді, де він переховувався у період кінця 1943 – першої половини 1944 років*). Завдяки ізоляції лемки зберегли свої традиції та звичаї, що походять іще з доісторичних часів. Вони носили вишиті льняні сорочки з китицями та штани зі щільної конопляної тканини. З конопель робили також мішковину й одяг для бідних. Лемки ще носили кептарі з вовною

назовні, капелюхи зі шкіри, загнути з боків, та постоли зі старих автомобільних шин. Ноги вони до колін замотували льняною тканиною. Вбрання лемків не дуже відрізнялося від того, що його носили бойки в районі Лужків.

Лемки приходили й до Криниці. Одного разу я вийшов у село і привітався з одним із них традиційним: «Слава Ісусу Христу!». Той мені відповів: «На віки віків». Я запитав: «Вуйку, як ся маєте?». Він відповів так само церемоніально за звичаєм українських селян. Побачивши польську військову форму, він спочатку завмер і дивився на мене з недовірою. Але почувши привітання рідною мовою, заспокоївся і впізнав у мені українця, перебраного в ненависну польську військову форму. Я перейшов ближче до справи, сказав йому, що я греко-католик і хотів би піти на службу Божу в неділю. Якусь мить лемко уважно мене вивчав, а тоді сказав: «Я темний лемко, прийшов до Криниці купити трохи соли. Може, монашки-василіянки з монастиря неподалік шось вам скажут». Я ввічливо подякував і пішов шукати монастир.

Скоро я знайшов той монастир і подзвонив у двері. Перелякана монашка відчинила і запитала, що мені треба. Я сказав, що хочу поговорити з настоятелькою і приватній справі. Мене запросили до гостьової кімнати поза межами клявзури (*ред. – приміщення для проживання монахів*), і через кілька хвилин туди прийшла настоятелька. Я звернувся до неї польською і сказав, що знаю, що у Флоринці живе отець-студит Марко Стек. Я попросив, щоб він прийшов до її монастиря завтра о третій годині дня.

Настоятелька сказала, що не знає отця Стека, що монашки присвятили своє життя молитві і навчанню дітей, що вони живуть бідно і ні у що не втручаються. Коротше кажучи, польський офіцер, який розшукував греко-католицького священика, перелякав їх до смерти. Тоді я сказав монашкам, що вони мусять привести отця-студита і що я прийду наступного дня.

З мого боку це було не дуже гарно, але іншого виходу не було. Час тоді був непевний, і треба було бути обережним. У горах діяли українські партизани, блукали залишки німецьких частин. Польські партизани вбивали українців, а також своїх земляків за співпрацю з совітами і за допомогу перехідному урядові (*ред. - Польському комітеті національного визволення*). Моє перебування в санаторії могло бути по трактоване як зрада чи співпраця з окупантами.

О третій годині наступного дня я подзвонив у двері монастиря. Монашка відчинила і провела мене до гостьової кімнати. Там уже чекали настоятелька та отець Марко. За студитським звичаєм ми з отцем обійняли один одного,

символічно поцілували один одного в плече, а потім перейшли на українську мову. Здивована монашка тактовно вийшла з кімнати. Через кілька хвилин вона та інші монашка принесли нам чаю й печива.

Я не бачив отця Марка з часу його приїзду до Лужків. Його перевели зі Львова до Флоринки незадовго перед моїм поверненням із Лужків до монастиря св. Йосафата у Львові. Уже минув рік, як я попрощався зі студитами й поїхав зі Львова. З часу нашої останньої зустрічі багато що змінилося, відбулося багато подій, і ми мали про що поговорити.

Ми були такі раді зустрічі. Гостьова кімната нагадувала мені про життя у студитських монастирях Львова. На почесному місці висів портрет Митрополита Андрея. Він сидів у візку. Фотографія була зроблена в саду св. Юра на тлі собору. Людина, яка справила такий могутній вплив на наші життя, тепер дивилася на нас.

Я сказав отцеві Маркові, що депортація українців із Польщі до Радянського Союзу є питанням часу, і порадив йому разом зі мною повернутися до Варшави, а звідки спробувати виїхати на Захід (*ред. – вже у жовтні 1945 року Курт Левін таки допоможе ієромонаху Марові Стеку емігрувати через Мюнхен до Канади*). Отець Марко сказав, що мусить сконтактуватися з ігуменом Климентієм, запитати його думку й попросити його благословення (тобто дозволу). На цьому ми розсталися, щоб повернутися кожен до свого життя у таких різних світах. Зустріч у Криниці мала дуже серйозні наслідки для нас обох, але це вже інша історія.

Підготував та відредагував Тарас Радь

Джерело: Курт Левін. Мандрівка крізь ілюзії. – Львів: Свічадо, 2007. – с.142-145

Криниця

Фльоринка